

A dunai-eszme annak idején (1848) a német imperiálizmus elleni harc jegyében született. Keletkezése óta sok minden megváltozott. Az új háború a német imperiálizmus terjeszkedését megbénította, sőt minden támadó szándéka ellenére is, az angolokkal és franciákkal szemben védekező magatartásra kényszerült. A dunai-eszme értelme és értéke ebben a megváltozott helyzetben igen jelentősen módosul. (Simkó István)

A SZENTSZÉK PÉNZÜGYEI.

A laterani-egyezmény óta — mint ismeretes — a Vatikán szabályszerű független állam saját bélyeggel, rádióval, vasúttal és pénzügyminiszterrel. Ezt a tisztséget a pápai államtitkár külügyi tevékenysége mellett látja el s munkakörét legfeljebb az különbözteti meg a többi állam pénzügyminiszterétől, hogy hivatalával kapcsolatban sohasem hallunk a Vatikán állam „pénzügyi nehézségei“-ről. Érthető is. A Vatikán háztartása teljesen kiegyensúlyozott, sőt ez a háztartás a jövedelmek jórészeről lemond, jöllehet igényt tarthat rá. Értjük ez alatt a pápa ama jogát, amellyel minden egyházi adomány felett rendelkezhet. Ha meggondoljuk, hogy a katolikus Egyház ma a világon legalább 350 millió hívőt számlál, elképzelhetjük, hogy XII. Pius, ha a pápai adót a legminimálisabbra redukálná, akkor is évente több milliárdra rugó jövedelemmel számolhatna. A valóságban azonban megelégszik a következő bevételekkel:

1. Annak a 750 millió lira készpénznek és egy milliárd lira 5%-os állampapíroknak a kamatai, amiket Mussolini a laterani-egyezmény aláírásakor, tíz évvel ezelőtt Gasparri bíborosnak átnyújtott a pápa 1870-ben ért veszteségei kártalanítása fejében.

2. Az önkéntes gyűjtésekből származó bevételek, melyeket a legtöbb egyházköztség az év folyamán (többször is) beindít s amiknek az

eredményét azután Rómába küldik.

3. A Vatikán, a Lateran, a Castel-Gandolfó-i pápai kastély „forgalmaztatása“, muzeumi beléptidijak, stb.

4. Azok a meglehetősen magas illetékek, amiket egy-egy pápai cím adományozása, házasságok érvénytelenítése stb. alkalmából kirónak.

Már most, mennyi az az összeg, amit a katolikus Egyház feje ebből a jópárszáz millió lirából a saját személyére fordít?

Nagyon kevés, mondhatni — semmi. Pár évvel ezelőtt a pápa Castel-Gandolfó-i nyári tartózkodásakor a Vatikán egy magas tisztviselője mondta el egy újságírónak, hogy a pápa nyaralása 200.000 lírát — jövedelmezett a pápai államnak, azoknak a megszámlálhatatlan ajándékoknak a révén, amelyek napról-napra érkeztek ruha, élelmiszer és egyéb formában a pápa szükségleteinek fedezésére. A pápa mindent, amire szüksége van, kezdve kocsijától a rádiójáig, beleértve órát, szemüveget, hőmérőt, hűthű katolikusoktól kapja ajándékba. Azon a nyáron gyümölcsben és egyéb könnyen romló élelmiszerben a világ minden részéből oly nagy mennyiséget kapott, hogy ezek eladásából több mint 200.000 líra folyt be.

A pápa, jöllehet személyére semmitsem költ, évente nagy összeget tartalékol titkos alapja javára. Ebből támogatja azokat a szegényeket, akik valamilyen okból nem fordulhatnak a nyilvánossághoz. (Szacsay Gusztáv)

A HÁBORÚS SPEKULÁCIÓ

EMLÉKEI visszanyúlnak a XVIII. és a XVIII. századokra. A börze háborús játék tetőpontját éri el a Napoleoni háborúk idején. A börze spekulál nemcsak az egyes hadjáratok, hanem egyes ütközetek kimenetelére is. Ezeknek a börze-spekulációknak a sikerülését azonban nemcsak a politikai ösztön, hanem a hírszolgálat is befolyásolta. Akkoriban még hetekig, hónapokig

eltartott, amíg a börze értesült a harctéren történekről. Aki a katonai eredményekről egy nappal előbb értesült, mint a másik, az nyert. Ennek a kornak nagy börzeemberei ezért igyekeznek az akkori forgalmi technika lehetőségeit kihasználni és szigorúan titokban tartani, amiről ők értesülnek először. Ebben a vonatkozásban a legismertebb a londoni Rothschild esete a waterlooi csata után. Egy régi verzió szerint Nathan Rothschild a belgiumi angol hadsereg közelében tartózkodott, hogy a Napoleon elleni döntő harc szemtanuja lehessen. Amint Napoleon waterlooi veresége bekövetkezett Rothschild állítólag Brüsszelbe, onnan meg Oszten-débe vágatott, majd halászbárkán átkelt a viharos tengeren, hogy másnap reggel némán és közönyösen foglalja el megszokott helyét a londoni börzén. Amidőn a börzelátogatók érdeklődtek tőle, hogy mi történik a szárazföldön, közönyösen vonogatta a vállát. Miután mindenki tudta, hogy a Rothschildok Napoleon legelkeseredettebb ellenfelei, ezért a börze spekulánsok Rothschild magatartásából Napoleon győzelmére következtettek, s az angol részvényeket minden elérhető áron piacra dobták. Rothschild ügynökeivel, a legnagyobb titokban, felvásárolta a részvényeket s amikor pár nappal később az angol győzelem és Napoleon megsemmisülése közismert lett s a baisse ujjongó hausseba csapott át, Rothschild egy millió fontot keresett a játékon.

A valóságban valószínűleg nem ilyen romantikusan történt. Újabb kutatások szerint Rothschild maga egyáltalán nem volt a szárazföldön, hanem ügynökeinek egyike Oszten-dében várt a harctér legfrissebb eseményeire. Ez az ügynök, Roth-worth a waterlooi győzelemről közvetlenül egy Angliába tartó hajó elindulásakor értesült egy holland lapból s ő tőle tudta meg Rothschild a waterlooi ütközet kimene-telét, sokkal előbb, mint maga az

angol kormány. Am még ebben a józanabb fogalmazásban is az esemény ép' elég bámulatos. Nem egyetlen spekulációs trükk ez abból az időből. A Rothschildok a bank és börze ügyleteikhez szükséges információk gyorsabb beszerzése céljából saját hírszolgálati hálózatot építettek ki. Hajóskapitányokat fizettek ujdonságok közvetítéséért, stafétákat állítottak be, ha valami sürgős volt, saját postagalambpostát szerveztek londoni, párisi és frankfurti bankházaik között.

A háborús spekuláció modern formája 50 évvel később alakul ki az amerikai polgárháború folyamán, amely ellenére nemzeti elhatárolásának a XIX. század egyik leg-hosszabb és legelkeseredettebb háborúja. Most már nem annyira a gyorsaságról van szó, hisz a táviró, amely 1862 óta keresztül hálózza az egész amerikai szárazföldet, nem csupán a hírszolgálat minden más formáját fölöslegessé tette a spekuláció számára, hanem a hírterjesztést is demokratizálta. A háború külső lefolyásáról New-Yorkban minden börzeember ugyanabban az órában értesült. Ezért a katonai események már nem is érdeklik őket annyira. Sokkal fontosabbak a spekuláció számára ezután a háború gazdasági kísérelésével. Már nem valamely ütközet kimenetelére játszanak, hanem hadseregszállításra, árakra, a szállítási eszközök kihasználására, röviden a háborús konjunkturára.

Az amerikai polgárháborúban már mindazok a konjunktura elemek jelentkeztek, amelyek fél évszázaddal később oly jellemzőek a világháború gazdasági vezetésére: óriási anyag felhasználás megfelelő kereslettel és áremelkedéssel, állami hitel felduzzadás — 5 év alatt az államkölcsönök 65 millió dollárról két egész háromnegyed milliárd dollárra növekedtek — súlyos inflációs visszahatásokkal. Emellett a termelési apparátus is mértéktelenül kiépült, új forgalmi utak nyílnak, egész iparok pattannak elő a föld-

bösi. Ehhez járul még amerikai specialitásként egy run az ép' felfedezett aranymezőkön.

A Wall Street mindezeket a jelenségeket lázas hausseal kíséri. Az államkötvényekkel való bajlódást a kormányra való tekintettel fent kell tartania, de sokkal jövedelmezőbb a fegyver és posztógyárak részvényeivel való spekulálás, mely a legsilányabb árut is fantázia árakon helyezi el a hadseregnél. Itt vannak azután a vasuti részvények, amelyek eddig egy cent osztalékot sem hoztak s most a hadiszállítások következtében 8%-kal szolgálnak. Elképzelhetetlenül nagy üzlet! A Hudson-River vasut részvényei a háború folyamán 31-ről 164-re, az Erie-é 17-ről 126-ra, az Illinois Central Railroad részvényei meg egyenesen 6-ről 132 dollárra emelkednek. A Stock Board régi, exkluzív börzeterme már nem elégséges a spekuláció tömegei számára, új börzék keletkeznek, a Wall Street-i börzén reggel 8 órától késő estig árulják a részvényeket, éjjel pedig a spekulánsok a felső városba vonulnak, hogy a Fifth Avenue szálloda folyosóin folytassák börze ügyleteiket. Mint minden háborús konjunktúra úgy ez is csöddel végződik. A kurzusok toronymagasságú építményeiből alig marad vissza valami. (Márk Viktor)

A HÁBORÚ GONDJAI. Ha számokban és területekben gondolkozunk, méltán feltűnik, hogy miért kell immár harmadszor gyarmatterületileg felosztani a világot? Milyen különleges élethivatás vagy elsődlegesség, romantika vagy kiválasztás teszi jogossá, hogy a földön bizonyos erős kapitalitású országok és birodalmak, bizonyos jól felfegyverzett és vagyonszerző expanzívitású közületek arra tudnak berendezkedni, hogy egymás segítségével vagy külön-külön nagy kiterjedésű, de lehetőleg gyengébb ellenfeleikre térdelhetnek? Nagybritannia a maga gyarmatbirodalmát kilencmillió négyzetkilométerrel növeli.

Franciaország is kilencmillió négyzetkilométerre növekszik. Németország az első felosztásban, — kicsit elkésve, — két és egynegyedmillió négyzetkilométerre terjeszkedik. Sőt a kisebb államok, mint Belgium kétmillió kétszáz ezer kilométerrel, Olaszország ugyancsak annyival terjeszkedik. A második felosztásnál Británia újra két és egynegyedmillióval, Franciaország hatszázkilencvenezer négyzetkilométerrel. Japán és Olaszország is újra megduzzadnak néhány millió négyzetkilométerrel, de étvágyuk pillanatra sem lankad s ha lehet minden alkalmat megragadnak, akár szomszédaik elnézése, akár azok emésztő ernyedtsége folytán, hogy ők is megemészthetetlen területeket fogyasszanak. Mi haszna van az expanzív országok összlakosságának ezekből? Megfelelő statisztika nem áll rendelkezésünkre arról, hogy mi az általános helyzet például Angliában? Mi a nemzeti jövedelemeloszlás képlete, mennyi esik ebből a fősötözezerre, mennyi a népre? Nemrég egy szociális érdeklődésű társaság, nagyjából angolok érkeztek Magyarországra. Bizonyos szegényérzettel kísérték el őket a magyar városok külterkeire, a falvak és pusztaságok kunyhói elé. Nagy volt a kísérők meglepetése, mert az angolok egyáltalán nem csodálkoztak a dülledező kunyhókon, a sárba épített vermeken, az állatokkal közös egyetlen szobán, a piszkon és népbetegségeken, a fűtetlen, penészes, vizenyős agyagpadlókon és a sápadt, cipő nélküli, kenyér nélküli gyermekeken. Kijelentésük szerint Anglia legtöbb vidékén ugyanez a helyzet. Mi lehet a helyzet akkor a gyarmatokon? Miért akkor a mai ádáz helyzet? Viszont máris összeháltható és felmérhető, hogy a háború első hónapjai milyen terhekkel szolgálnak és milyen terhekkel jelentkeznek. Az angol pénzügyminiszter előterjesztése szerint, azonnal életbe lép a jövedelmi adó egy shillinges felemelése fontonként. Ez az emelkedés a legközelebbi pénz-